

İntörn Hekimlerin Tıbbi Başarı Öz Yeterlik İnançlarının ve Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Investigation of Medical Success Self-Efficacy Beliefs and Attitudes Towards the Medical Profession of Intern Doctors

Ayşe Nur Tat* (ORCID:0000-0002-6925-432X)

Arda Borlu** (ORCID: 0000-0002-1424-8037)

*Niğde Bor İlçe Sağlık Müdürlüğü, Niğde, TÜRKİYE

**Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kayseri, TÜRKİYE

Sorumlu Yazar: Ayşe Nur TAT, E-Posta: aysenurtat1991@gmail.com

Özet

Amaç: Türkiye’de insanlığa faydalı olma, iş garantisi, yüksek gelir ve sosyal statü gibi düşüncelerle üniversite sınavında en çok tercih edilen meslek olan hekimlik aynı zamanda yoğun çalışma temposu, sürekli kendini yenileme ve ağır sorumluluklar almayı da gerektiren zor bir meslektir. Öğrenciler aldıkları uzun ve yoğun eğitim süresince, mesleğin çalışma şartlarını daha iyi tanımakta ve hekimlik mesleğine

yönelik tutumları olumsuzlaşabilmektedir. Çalışmada tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin, tıbbi başarı öz-yeterlik inançları ile hekimlik mesleğine yönelik tutumları ve ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışmanın evrenini, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenim gören tüm son sınıf öğrencileri (n=279) oluşturmaktadır, çalışma 273 öğrenciyle tamamlanmıştır. Çalışmada veriler Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (HMYTÖ), Tıbbi Başarı Öz yeterlik Ölçeği (TBÖYÖ) ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin sorulardan oluşan anket formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis Testi ve Spearman Kolerasyon Analizi kullanılmıştır.

Bulgular: HMYTÖ puan ortancası 88 iken TBÖYÖ puan ortancası 62 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin tıp fakültesi akademik başarı puanları ile HMYTÖ ve TBÖYÖ puanları arasında herhangi bir ilişki bulunmazken; HMYTÖ puanları ile TBÖYÖ puanları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Kadınların, tıp fakültesini 1. sırada tercih edenlerin, tıp fakültesini tercih nedenini hayalindeki meslek olarak tanımlayanların,

mezuniyet sonrası akademisyen-uzman hekim olarak çalışmak isteyenlerin HMYTÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Annesi üniversite mezunu olanların ve mezuniyet sonrası kariyer planı olarak akademisyen-uzman hekim olarak çalışmayı düşünenlerin TBÖYÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur

Sonuç: Çalışmamızda; öğrencilerde mesleğe yönelik tutum olumlu hale geldikçe, mesleki öz yeterlik inancının da arttığı, akademik başarı puanının ise hem meslek tutumu hem de mesleki öz yeterlik inancı ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Meslek tutumu, mesleki öz yeterlilik ve akademik başarı arasındaki ilişkinin nedensellik boyutunun daha iyi anlaşılması için ileri çalışmalara gereksinim vardır.

Künye: Tat AN, Borlu A. Bireylerin İntörn Hekimlerin Tıbbi Başarı Öz Yeterlik İnançlarının ve Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2023;22(68):18-28

Abstract

Aim: Medicine which is the most preferred profession in the university exam with thoughts such as being beneficial to humanity, job guarantee, high income and social status in Turkey is also a difficult profession that requires intensive working tempo, constant self-renewal and taking heavy responsibilities. During the long and intensive education the students get to know the working conditions of the profession better and their attitude towards the medical profession may become negative. The study was aimed to examine the senior medical students belief of medical achievement self-efficacy, attitudes towards the medical profession and related factors.

Methods: The population of this descriptive study consists of all Erciyes University Faculty of Medicine senior students (n=279). The study was completed with 273 students. In the study, the data were collected with the Scale for Attitudes towards a Medical Profession (SATMP), the Medical Achievement Self-efficacy Scale (MASS) and a questionnaire consisting of questions about the socio-demographic characteristics of the students. Mann Whitney U, Kruskal Wallis Test and Spearman Correlation Analysis were used in the analysis of the data.

Results: While the median score of SATMP was 88, the median score of MASS was determined as 62. While there was no relationship between the medical faculty academic achievement scores of the students and their SATMP scores and MASS scores; A moderate positive correlation was found between SATMP scores and MASS scores. The SATMP score averages of the students preferred medical school in the first place, defined the reason for choosing medical school as their dream profession, and wanted to work as an academician-specialist doctor after graduation and who were female were found to be higher. The MASS score averages of the students whose mothers are university graduates and who are considering working as an academician-specialist physician as a post-graduation career plan were found to be higher.

Conclusions: In our study; It has been determined that as the attitude towards the profession becomes positive, the professional self-efficacy belief of the students also increases, and the academic achievement score is not related to both the professional attitude and the professional self-efficacy belief. Further studies are needed to better understand the causality dimension of the relationship between professional attitude, professional self-efficacy and academic achievement.

GİRİŞ

Öğrenciler tarafından hekimlik mesleğinin seçimi; öğrencinin ilgileri, inançları, yetenekleri, kişilik özellikleri, ailesinin istekleri, bulunduğu çevrenin özellikleri gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Toplum yararlı olma ideali, toplumsal statü ve maddi kazanç beklentisi, toplum tarafından değer gören bir meslek olması, iş bulma kolaylığı hekimlik mesleğinin seçiminde başat faktörler arasında yer almaktadır (1, 2). Seçilme nedeni farklılık gösterse de hekimlik, Türkiye’de lise öğrencileri arasında en çok rağbet gören ve toplum tarafından en çok itibar edilen meslektir (3, 4). İnsan sağlığı ve hayatıyla ilgili önemli sorumluluk almayı gerektirmesi, edinilmesi gerekli mesleki becerilerin zorluluğu ve fazlalığı, hızla gelişen bilim ve teknolojiyi sıkı takip etme zorunluluğu, yoğun çalışma saatleri,

iş yaşamı ile sosyal yaşam arasında denge kurmanın güçlüğü gibi nedenlerle hekimlik icra edilmesi zor bir meslektir (2, 5). Tıp fakültesi öğrencileri tıp eğitimleri süresince bu mesleki zorlukları fark etmekte, uzun ve yoğun tıp eğitiminin de etkisiyle mesleğe yönelik tutumları ilerleyen sınıflarda ve meslek hayatlarında ilerledikçe olumsuzlaşabilmektedir (6, 7).

Öğrencilerin mesleklerine ilişkin tutumlarının akademik başarıyı etkilediği bilinmektedir (8). Ancak bu durum tıp fakültesi öğrencilerinde mesleki tutumun değerlendirildiği çalışmalarda gösterilememiştir (9). Mesleki tutumun yanı sıra mesleki becerilere ilişkin öz yeterlik inancının da akademik başarıyı etkilediği, mesleki tutum ve mesleki öz yeterlik inancının birbirleriyle ilişkili olduğu ve hem tutumun hem

de öz yeterlik inancının mesleki başarısının birer belirleyicisi olduğu bilinmektedir (10-12). Literatürde tıp öğrencilerinin mesleki becerilere ilişkin öz yeterlik inançlarının ve mesleki tutumlarının ayrı ayrı değerlendirildiği çalışmalar mevcut olmakla birlikte (7, 9, 13) mesleki tutumlarının ve mesleki öz yeterlik inançlarının birbirleri ile ve akademik başarıları ile karşılaştırıldığı çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinin tıp eğitimi kapsamında kazanmaları beklenen tıbbi başarılarla ilişkin öz yeterlik inançlarının ve hekimlik mesleğine yönelik tutumlarının ve bunları etkileyen faktörlerin incelenmesi, hekimlik mesleğine yönelik tutumlarının ve tıbbi başarı öz yeterlik inançlarının birbiri ile ve akademik başarıları ile olan ilişkisinin incelenmesi ve bu bağlamda literatürde var olan boşluğun doldurulması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışmanın evrenini, Kayseri ili Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde Temmuz 2020-Haziran 2021 tarihleri arasında öğrenim gören 279 son sınıf öğrencisi oluşturmakta olup, örneklem seçimi yapılmamış, tüm evrene ulaşılması hedeflenmiştir. 273 öğrenci çalışmaya katılmaya gönüllü olmuş ve çalışmaya dahil edilmiştir (hedefe ulaşma yüzdesi; %97.8). Veriler; Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (HMYTÖ), Tıbbi Başarı Öz Yeterlik Ölçeği (TBÖYÖ), sosyo-demografik özelliklere ilişkin sorular ile araştırmacılar tarafından hazırlanan hekim adaylarının meslek seçimini etkileyen faktörler ve mesleki gelecek planlarına ilişkin soruları içeren 23 soruluk anket formunu kullanılarak, 2021 Mart ayı içinde toplanmıştır.

HMYTÖ, 2006 yılında Batı ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir (14). Ölçek beşli Likert tipinde 12 olumlu ve 12 olumsuz olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 120, en Tıp Eğitimi Dünyası / Eylül-Aralık 2023 / Sayı 68

düşük puan ise 24'tür. Ölçeği geliştiren yazarlardan yazılı izin alınmıştır. Ölçek puanın yüksek olması, olumlu tutumu göstermektedir. Beşli Likert tipinde 18 maddeden oluşan TBÖYÖ, Turan ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş (15) ve Türkçe geçerlilik güvenilirliği Turan ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (16). Ölçek soruları bir tıp fakültesi öğrencisinin eğitimi boyunca kazanması beklenen bazı klinik becerileri, bilimsel yaklaşım becerilerini, iletişim becerilerini, etik ve profesyonel yaklaşım becerilerini içeren mesleki yeterlilik inançlarından oluşmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük ve en yüksek puanlar; 18-90 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, yüksek tıbbi başarı (mesleki) öz yeterlik inancını göstermektedir.

Anket formu Google Formlar üzerinden oluşturulup online olarak uygulanmıştır. Çalışma için Erciyes Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik onay, Tıp Fakültesi Dekanlığından idari izin alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS 13.0 paket programı yardımıyla değerlendirilmiş, tanımlayıcı veriler sayı ve yüzdelerle ifade edilmiştir. Karşılaştırmalı analizler için Shapiro wilk testi ile verilerin normal dağılıma uygunluğu değerlendirilmiş, normal dağılıma uymayan verilerin karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi kullanılmış, Kruskal Wallis testinde farklılık tespit edilen karşılaştırmalarda farkın hangi gruptan kaynaklandığı Mann Whitney U testi kullanılarak yapılan ikili karşılaştırmalarla belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin HMYTÖ, TBÖYÖ ve akademik başarı puanları arasındaki ilişki Spearman Kolerasyon Analizi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerde $p < 0.05$ değeri anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

273 tıp fakültesi son sınıf öğrencisinin hekimlik Mesleğine Yönelik Tutumunun ve Tıbbi Başarı Öz Yeterlik inancının değerlendirildiği çalışmamızda; öğrencilerin %53,8'i kadın,

%82,1'i üniversiteye başlamadan önce son 10 yılını il merkezinde geçirmiştir. Öğrencilerin

sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellik	Sayı	%
Uyruk	Tc	271
	Yabancı	2
Cinsiyet	Erkek	126
	Kadın	147
Üniversiteye Başlamadan Önce Son 10 Yılı	İl	224
	İlçe	43
Geçirdikleri Yer	Kasaba	3
	Köy	3
Ailelerinin Ekonomik Durumu	İyi	119
	Orta	146
	Kötü	8
Toplam	273	100

Öğrencilerin %88,3'ünün üniversite giriş tercihlerinde tıp fakültesi birinci sıradadır. Kadınlarda bu oran %91,8 iken, erkeklerde %84,1'dir. Öğrencilere tıp fakültesi seçme nedenleri sorulduğunda en yaygın cevaplar şu şekilde sıralanmaktadır; hayalindeki meslek olması (%42,5), yüksek gelir ve sosyal statü sağlaması ya da iş garantili bir meslek olması gibi nedenler (%31,5), ailesinin istemesi veya sınavdan aldığı puanın tıp fakültesini tutması gibi hekimlik mesleğiyle ilgili olmayan nedenler (%26,0). Kadınların %59,9'u hekimliği hayallerindeki meslek olması nedeniyle seçtiğini belirtirken, erkeklerin %50,8'i yüksek gelir ve sosyal statü sağlaması ya da iş garantili bir meslek olması gibi sebeplerle hekimliği seçtiğini belirtmiştir. Tıp fakültesini tercih etmelerinde öğrencilerin %41,4'ü bir başkasının etkili olduğunu belirtirken, %58,6'sı ise kendi tercihi olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin %95,3'ü Türkiye'de hekimlerin çalışma şartlarının kötü olduğunu düşündüğünü, %84,2'si ilerleyen zamanlarda da hekim çalışma koşullarının daha iyi olacağını düşünmediğini, %86,8'i ise Türkiye'de hekimlik mesleğinin saygınlığının giderek

azaldığını düşündüğünü, %19,4'ü de mezuniyet sonrası yurt dışında çalışmak istediğini belirtmiştir.

Katılımcılara mezuniyet sonrası kariyer planı sorulduğunda %72,9'u uzman hekim, %17,6'sı akademisyen-uzman hekim, %5,9'u pratisyen hekim olarak çalışmak istediğini belirtirken, %3,6'sı hekimlik dışı bir işte çalışmak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin en çok istediği beş uzmanlık dalı sırasıyla; göz hastalıkları (%12,1), aile hekimliği (%11,7), kulak burun boğaz hastalıkları (%8,1), deri ve zührevi hastalıklar (%6,6) ve iç hastalıkları (%6,2) şeklindedir. Öğrencilerin %51,7'si dahili bir dalda uzman hekim olmak isterken, %48,3'ü cerrahi bir dalda uzman hekim olmak istemektedir.

Öğrencilerin TBÖYÖ'ndeki sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde en düşük öz yeterlik inancına sahip oldukları önermeler; "sağlıkla ilgili bir konuda güvenilir bilimsel bir makale yazabilirim" (%15,8 katılıyorum-kesin katılıyorum), "tıbbi bir araştırma sorununun çözümü için bilimsel araştırma tasarımı seçebilirim" (%28,6 katılıyorum-kesin katılıyorum) şeklinde sıralanmıştır. Öğrencilerin en yüksek öz yeterlik inancına

sahip oldukları önermeler ise; “diğer sağlık alanlarından arkadaşlarımla eşitliğe dayalı çalışabilirim” (%78,4 katılıyorum-kesin katılıyorum), “görüşme sırasında hastadan aldığım bilgiyi yapılandırabilirim” (% 73,6 katılıyorum-kesin katılıyorum),” bir fikir uyuşmazlığı durumunda hastaya iletişim açısından yeterli biçimde tepki verebilirim” (%66 katılıyorum-kesin katılıyorum) şeklinde sıralanmıştı. “Klinik bir vakada uygun tanı ve tedavi basamaklarını yeterli şekilde uygulayabilirim” (%45,8 Kararsızım), “sağlık hizmeti sunarken kritik durumlarla (beklenmedik, stresli olaylarla) başa çıkabilirim” (%42,1 Kararsızım), “tanı ve tedavi için teknik cihazların kullanımında maliyet etkin bir seçim yapabilirim” (%34,4 Kararsızım) önermeleri ise öğrencilerin öz yeterliklerine ilişkin en kararsız kaldıkları önermelerdir.

Öğrencilerin tıp fakültesi akademik not ortancası (GANO) 3,1 (min:2, max:3,95), TBÖYÖ puan ortancası 62 (min:18, max:90), HMYTÖ puan ortancası 88 (min:27, max:120) olarak belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin HMYTÖ puan ortalaması erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0.005$). Ayrıca Tıp fakültesini birinci sırada tercih eden,

“hayalindeki meslek olduğu için” seçen, ve dahili bir branşta uzmanlık yapmak isteyen öğrencilerin HMYTÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Mezuniyet sonrası hekimlik dışı bir işte çalışmak isteyen öğrencilerin ise HMYTÖ puan ortalamaları daha düşük bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin HMYTÖ puanları ile bazı özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 2’de verilmiştir.

Annesinin eğitim durumu lise üstü olan öğrencilerin TBÖYÖ puan ortalamaları daha yüksek, mezun olunca hekimlik dışı bir işte çalışmak isteyen öğrencilerin ise TBÖYÖ puan ortalamaları daha düşük bulunmuştur ($p<0.005$). Öğrencilerin cinsiyeti, baba öğrenim durumu, tıp fakültesini tercih sırası, tıp fakültesini tercih nedeni ile tıbbi başarı öz yeterlik inançları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin TBÖYÖ puanları ile bazı özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 2’de verilmiştir.

Öğrencilerin HMYTÖ puanları ile TBÖYÖ puanları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki ($r: 0.32$) varken, GANO’ları ile TBÖYÖ ve HMYTÖ puanları arasında herhangi bir kolerasyon belirlenmemiştir. GANO, TBÖYÖ puanı ve HMYTÖ puanı arasındaki kolerasyon analizi Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin HMYTÖ ve TBÖYÖ Puanları ile Bazı Özelliklerinin Karşılaştırılması

		N	TBÖYÖ Ortanca (Min-Max)	P	HMYTÖ Ortanca (Min-Max)	P
Cinsiyet	Erkek	126	63(18-90)	0.175	82(27-120)	0.006
	Kadın	147	61(22-89)		91(35-120)	
Üniversiteye Başlamadan Önce Son 10 Yılı Geçirdikleri Yer	İl merkezi	224	63(18-90)	0.286	86(27-120)	0.096
	Diğer	49	60(37-84)		91(59-117)	
Annenin Eğitim Durumu*	Lise altı	112	60(18-90) ^a	0.010	90(35-120)	0.220
	Lise	74	62(18-90) ^a		86(44-120)	
	Lise üstü	87	65(22-88) ^b		87(27-120)	
Babanın Eğitim Durumu	Lise altı	51	61(18-79)	0.278	88(35-117)	0.683
	Lise	62	62(30-90)		90(56-120)	
	Lise üstü	160	63(18-88)		87(27-120)	

		N	TBÖYÖ Ortanca (Min-Max)	P	HMYTÖ Ortanca (Min-Max)	P
Tıp Fakültesi Tercih Sırası	1.tercih	241	62(18-90)	0,336	89(27-120)	<0,001
	2.ve diğer tercih sıraları	32	63(48-75)		72(48-113)	
Ailede Hekim Var Mı	Var	120	62(18-88)	0,747	88(27-120)	0,531
	Yok	153	62(18-90)		88(35-120)	
Tıp Fakültesini Seçmenizde Etkili Olan Kimse Var Mı	Var	113	62(18-88)	0,973	86(27-120)	0,440
	Yok	160	62(18-90)		89(44-120)	
Tıp Fakültesi Tercih Etme Nedeni*	Hayalimdeki meslek olması	116	62(18-90)	0,106	90(44-120) ^a	<0,001
	Hekimliğin yüksek gelir ve sosyal statü sağlaması ya da iş garantili bir meslek olması gibi nedenler	71	60(18-84)		81(27-120) ^b	
	Ailenin istemesi veya sınavdan aldığı puanın tıp fakültesini tutması gibi hekimlik mesleğiyle ilgili olmayan nedenler	86	63(29-89)		80(54-115) ^b	
	Pratisyen olarak çalışmak	16	62(43-86) ^{a,b}		83(35-113) ^{a,b}	
Mezuniyet Sonrası Kariyer Planınız Nedir*	Uzman olarak çalışmak	199	62(18-90) ^a	0,014	87(44-120) ^a	0,031
	Akademisyen/uzman olarak çalışmak	48	63(36-88) ^a		92(57-120) ^a	
	Hekimlik dışı bir işte çalışmak	10	52(18-66) ^b		68(27-103) ^b	
Uzmanlık Dalı İçin İlk Tercihiniz	Dahili Branş	142	60(18-90)	0,485	89(27-120)	<0,001
	Cerrahi Branş	131	65(18-90)		86(44-120)	
Mezuniyet Sonrası Çalışma Planınız Nedir	Yurtdışında Çalışmak	220	62(18-90)	0,730	89(35-120)	0,206
	Yurtdışında Çalışmak	53	61(18-90)		84(27-117)	

*Aynı harfi içermeyenler birbirinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı

Tablo 3. GANO, TBÖYÖ puanı ve HMYTÖ puanı arasındaki kolerasyon analizi

		HMYTÖ puanı	TBÖYÖ puanı	GANO
HMYTÖ puanı	r	1	0,320	0,072
	p		0,000	0,236
TBÖYÖ puanı	r	0,320	1	0,084
	p	0,000		0,166
GANO	r	0,072	0,084	1
	p	0,236	0,166	

TARTIŞMA

Çalışma kapsamında 273 tıp fakültesi son sınıf öğrencisinin hekimlik mesleğine yönelik tutumları ile tıbbi başarı öz yeterlik inançları ve bunlarla ilişkili faktörler incelenmiştir. Çalışmamızda hekim adaylarının HMYTÖ ortanca puanı 120 üzerinden 88 olarak belirlenmiştir. 2019 yılında yapılan bir çalışmada ise intern hekimlerim ölçek ortanca puanı 90 olarak belirlenirken, 2020 yılında yapılan bir başka çalışmada 96 olarak belirlenmiştir (7, 17). 2020 yılında son sınıf öğrencileri üzerinde bizim çalışmamızdakinden farklı bir ölçek kullanılarak yapılan bir çalışmada ise hekim adaylarının 90 puan üzerinden ortanca puanı 60 olarak belirlenmiştir (18).

Çalışmamızda literatürde yapılan diğer çalışmalarla uyumlu olarak kadınların erkelere göre, tıp fakültesini 1. Sırada tercih edenler etmeyenlere göre, hekimlik mesleğine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (7, 18, 19). Kadın hekimlerin erkelere göre daha olumlu tutuma sahip olmalarının nedeni; çalışmamızdaki kadın hekimlerin tıp fakültesini tercih ederken daha çok 1. sırada tercih etmeleri ve de mesleklerini seçerken iş garantisi, gelir beklentisi ya da statü gibi sebeplerden ziyade hayallerindeki meslek olması, insanlık idealleri gibi nedenlerle seçmeleri olabilir. Nitekim konu ile ilgili yapılan çalışmalar göstermiştir ki kadınlar erkelere göre tıp fakültesini daha fazla ve daha isteyerek tercih etmekte (20) ve de erkek hekimler tıp fakültesini daha çok iş bulma olanağı, yüksek gelir gibi nedenlerle tercih ederken kadın hekimler daha çok insanlara yardım etmeyi sevmek gibi nedenlerle tıp fakültesini tercih etmektedir (21). Tüm bu bulgularla uyumlu olarak çalışmamıza, tıp fakültesini tercih nedenini hayalimdeki meslek olması olarak bildirenlerin; iş garantisi, ekonomik, sosyal statü gibi nedenler ve ailenin isteği, üniversite sınavından alınan puanın tutuyor olması gibi nedenler olarak bildirenlere

göre daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Çalışmamıza katılan hekim adaylarının TBÖYÖ'den aldıkları ortanca puan 90 üzerinden 62'dir. 2017 yılında son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada hekim adaylarının Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (UÇEP) kapsamında öz yeterlikleri değerlendirilmiş ve öz yeterlik inançlarının, beklenenden anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada hekim adaylarının fakültelerinden aldıkları eğitimin yeterliliğinden de memnun olmadıkları tespit edilmiştir (22). 2019 yılında yeni mezun olan son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada mesleki hayatlarında sıklıkla karşılaşacakları klinik uygulamalara karşı mesleki öz yeterlik inançlarının, öğrenim hayatları boyunca kazanmaları beklenen düzeyden düşük olduğu tespit edilmiştir (13). Literatürdeki çalışmalar da göstermektedir ki hekim adaylarının mesleki edinimlerine ilişkin öz yeterlik inançlarının düşük olması mesleklerini uygulamaya ilişkin kaygı düzeylerini yükseltmektedir, bu durum da mesleğe ilişkin olumsuz tutumların sebeplerinden biridir (23-25).

Öğrencilerin kendilerini en az yetkin gördükleri mesleki edinimler incelendiğinde; bilimsel bir makale yazımı, bilimsel araştırma tasarımını seçimi gibi bilimsel ve analitik yaklaşımlara ilişkin öz yeterlikler olduğu görülmüştür. 2020 yılında yeni mezun hekimlerin mesleki öz yeterlik inançlarının değerlendirildiği bir çalışmada, hekimlerin fakülte eğitiminde en az yetkinlik kazandıklarını düşündükleri mesleki edinimler bizim çalışmamızla benzer olarak; bilimsel araştırma ilke ve yöntemlerini uygulama, bilimsel araştırma sonuçlarını kanıt dayalı olarak değerlendirme gibi bilimsel ve analitik yaklaşımlara ilişkin öz yeterliklerdir (13). 2017 yılında Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyelerinin, fakültelerindeki mezuniyet öncesi tıp eğitimi hakkındaki

düşüncelerinin değerlendirildiği bir çalışmada, öğretim üyelerinin öğrencileri en az yeterli gördükleri ilk üç alan “bilgilerin entegrasyonu ve eleştirel düşünme”, “bilimsel literatüre ulaşma becerisi” ve “araştırma becerisi” olarak sıralanmıştır (26). Çalışmamız öğretim üyelerinin öğrencileri yetersiz gördükleri bilimsel ve analitik yaklaşımlara ilişkin becerilerde öğrencilerin de kendilerini yetersiz gördüklerini göstermiştir. Bu bulguların öğrencilerin mesleki öz yeterliklerinin dolayısıyla da mesleklerine ilişkin tutumlarının geliştirilebilmesi için müfredat geliştirme çalışmalarında dikkate alınması önemlidir.

Öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki edinimlerine ilişkin öz yeterlik inançları ile mesleklerine karşı tutumları pozitif kolerasyon göstermektedir. Literatürde çeşitli eğitim fakültelerinde yapılan çalışmalarda da bizim çalışmamızla benzer olarak öğrencilerin mesleki öz yeterlik inançları ile mesleki tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu gösterilmiştir (12, 27). Ancak tutum ve öz yeterlik ilişkisinde tutumun mu öz yeterliği, yoksa öz yeterliğin mi tutumu etkilediği konusunda farklı sonuçlar bulunmaktadır (28-30). 2017 yılında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğretmen adaylarının mesleki öz yeterlik inançlarının mesleki tutumlarını yordadığı tespit edilirken (31), 2019 yılında İstanbul’da bir vakıf üniversitesindeki eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan başka bir çalışmada öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarının mesleki öz yeterlik düzeylerini yordadığı tespit edilmiştir (29). Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak mesleki öz yeterlik inancı ile mesleğe yönelik tutumun birbirlerinin belirleyicisi oldukları, öz yeterlik inancı düzeyinin artmasının tutumu olumlu hale getirebileceği, mesleki tutumun olumlu hale gelmesinin de öz yeterlik inancını ve mesleki becerileri artırabileceği söylenebilir. Nitekim Dağtekin ve arkadaşları tarafından tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, mesleğe yönelik daha olumlu tutuma sahip

öğrencilerin mesleki bir beceri olan iletişim becerilerinin daha gelişmiş olduğu gösterilmiştir (18).

Çalışmamız, öğrencilerin hekimlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi değerlendiren ilk çalışmadır. Yapılan literatür taramasında tıp fakültesi öğrencilerinde mesleki öz yeterlik inancı ile mesleki tutumun birbiri ile olan ilişkisini değerlendiren çalışmalara rastlanmamıştır. Yılmaz ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin akademik öz yeterlik inançları ile mesleki tutumları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ancak bu çalışmada öğrencilerin mesleki öz yeterlik inançları değil akademik başarılarına ilişkin öz yeterlik inançları değerlendirilmiştir (9).

Çalışmada öğrencilerin akademik başarı puanları ile mesleki yeterliklerine ilişkin öz yeterlik inançları arasında ilişki bulunmamıştır. Eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bazı çalışmalarda akademik başarı ile mesleki öz yeterlik inancı arasında pozitif bir ilişki olduğu gösterilse de (32, 33) bu durum bizim çalışmamızda ve yine eğitim fakültesi öğrencilerinde yapılan diğer çalışmalarda doğrulanmamıştır (12). Yapılan literatür taramasında tıp fakültesi öğrencilerinde mesleki öz yeterlik inançları ile akademik başarı puanı arasındaki ilişkiyi değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Akademik başarı ile mesleki öz yeterlik inancı arasında ilişki olmamasının nedeni, öz yeterlik inancının sübjektif bir değerlendirme olması dolayısıyla akademik başarının objektif bir belirleyicisi olmaması olabileceği gibi, fakülte akademik başarı değerlendirme puanının öğrencilerden beklenen mesleki yeterlikleri yeterince değerlendirecek kadar kapsamlı bir ölçüm aracı olmaması da bu durumun nedeni olabilir. Tıp eğitiminin öğrenciye kazandırması beklenen edinimler klinik yeterliklerden iletişim yeterliklerine, bilimsel yeterliklerden liderlik yeterliklerine kadar geniş bir çerçeveyi kapsadığı için bu eğitim sonucu öğrencilerin başarılarının

değerlendirilmesi de çok yönlü ölçümleri gerektirmektedir. Bu nedenle de fakülte akademik başarı puanları çoğunlukla hekim adaylarından beklenen tıbbi başarının belirli bir kısmını göstermektedir (34).

Çalışmamızın en önemli sınırlılığı evreninin yalnızca Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşması, dolayısıyla çalışma sonuçlarının tüm tıp fakültesi son sınıf öğrencilerine genellenemez olmasıdır. Öğrencilerin mesleki öz yeterlik inançları TBÖYÖ ile değerlendirilmiş olup ölçek sadece 18 öz yeterlik maddesinden oluşmaktadır. Bu nedenle UÇEP kapsamında bir tıp fakültesi öğrencisinin eğitimi boyunca kazanması beklenen mesleki edinimler kapsamlı bir şekilde değerlendirilememiştir.

SONUÇ

Tıp fakültesini tercih nedeni ve tercih sırası gibi tercih öncesi değişkenlerin hekim adaylarının mesleki tutumlarına etkisi çalışmamızda gösterilmiştir. Lise öğrencilerinin meslek tercihinde etkin danışmanlık sağlanarak öğrencilerin gelecekteki mesleklerine ilişkin tutumlarını iyileştirilebilir. Öğrencilerin tıp eğitimi sonucu kazanmaları beklenen mesleki öz yeterlik inançlarının en düşük olduğu edinimler, bilimsel ve analitik yaklaşım edinimleridir. Hekim adaylarının mesleki öz yeterliklerini geliştirmek adına bilimsel ve analitik yaklaşım konusunda tıp eğitiminin kalitesinin artırılması gerekmektedir.

Mesleğe yönelik tutum ile mesleki edinimlere karşı öz yeterlik birbirini etkileyen faktörlerdir. Öğrencilerin öz yeterlik düzeylerini geliştiren etkinliklerin ve eğitimin, mesleki tutum düzeylerini geliştireceği aynı zamanda mesleki tutumu geliştirmeye yönelik çalışmaların da öz yeterlik inançlarını arttıracığı ve hem tutum geliştirilmesi hem öz yeterliğin artırılması için de fakülte eğitiminin niteliğinin iyileştirilmesinin bir gereklilik olduğu söylenebilir. Mesleğe yönelik tutum ve öz yeterlik inancı arasındaki ilişkinin daha net

ortaya konulması için daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

1. Ceylan E, Cinsler B, Soytürk S, Şengün T, Erbay H. Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Tercihinde Etkili Olan Faktörler. *Journal Of Medical Education And Informatics*. 2017;1:2-12.
2. Can H, Balcı UG, Öngel K. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Etkili Faktörler. *Euras J Fam Med*. 2013;2(2):77-82.
3. Abdullah A, Gür SH. Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri Ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*. 2019;2(1):32-53.
4. Sunar L. Türkiye’de Mesleki İtibar: Dönüşen Çalışma Hayatı Ve Mesleklerin Sosyal Konumu. *Journal Of Economy Culture And Society*. 2020(Özel Sayı 1/Supplement 1):29-58.
5. Karaoglu N, Şeker M. Klinik Öncesi Yıllardaki Tıp Öğrencilerinin Anksiyete Ve Depresyon Düzeyleri Ve Etkili Olabilecek Faktörler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2011;10(3):303-12.
6. Testerman JK, Morton KR, Loo LK, Worthley JS, Lamberton HH. The Natural History Of Cynicism In Physicians. *Academic Medicine*. 1996;71(10):S43-5.
7. Aydoğan S, PALA SÇ, Işıklı B. Mezuniyet Öncesi ve Sonrasında Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutum. *Ankara Medical Journal*. 2019;19(1):10-20.
8. Schibeci RA, Riley JP. Influence Of Students' Background And Perceptions On Science Attitudes And Achievement. *Journal Of*

- Research In Science Teaching. 1986;23(3):177-87.
9. Yılmaz ND, Yalçınkaya M. Tıp Öğrencilerinin Öğrenme İklimi Algılarının; Akademik Özyeterlik, Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutum Ve Akademik Başarı Açısından İncelenmesi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2010;17(53):13-23.
10. Bandura A. Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change. Advances In Behaviour Research And Therapy. 1978;1(4):139-61.
11. Pajares F. Current Directions In Self-Efficacy Research. Advances In Motivation And Achievement. 1997;10(149):1-49.
12. Nakip C, Özcan G. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlik İnançları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2016; 3 (13) 783-795
13. Aker S, Mıdık Ö. Yeni Mezun Hekimlerin Mesleki Öz Yeterlik İnançlarının Değerlendirilmesi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2020;19(59):36-45.
14. Batı AH, Bümen NT. Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. Tıp Eğitimi Dünyası. 2006;23(23):41-50.
15. Turan S, Valcke M, De Maeseneer J, Aper L, Koole S, De Wispelaere C, Et Al. A Novel Medical Achievement Self-Efficacy Scale (MASS): A Valid And Reliable Tool. Medical Teacher. 2013;35(7):575-80.
16. Sevgi T, Melih E, Anselme D. Adaptation Of The Medical Achievement Self-Efficacy Scale (Mass) İnto Turkish. Vestnik Sovremennoi Klinicheskoi mediciny. 2017;10(2):53-7.
17. Tengiz Fİ, Babaoğlu AB, Koç E, Pamuk G. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Hekimlik Mesleğine Yönelik Tutumları: Preklinik Ve Klinik Eğitim Dönemlerinin Karşılaştırılması. Tıp Eğitimi Dünyası. 2020;19(57):26-36.
18. Dağtekin G, Taşcıoğlu U, Arslantaş D, Ünsal A. Is There A Link Between Attitude Towards Medical Profession And Communication Skills: A Cross-Sectional Study Among Final Year Medical Students In Turkey. Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care. 2022;16(1): 216-221.
19. Bati AH, Sarıkaya O, Senol Y, Ertem M, Caliskan D, Buyukakkus A. How Do Medical Students Perceive Professional Attitudes? A Multi-Center Study. Kuwait Medical Journal. 2010;42(2):112-7.
20. Vehid S, Köksal S, Erginöz E, Yeşilyiğit T. Tıp Eğitimini Seçmede Ailede Hekim Bulunmasının Rolü. Cerrahpaşa Tıp Dergisi.2001; 32(2), 91-96.
21. Özcan S, Karademir S, Velipasaoğlu S, Gürsel Y, Taşkıran C, Musal B. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Tıp Eğitimine Yeni Başlayan Öğrencilere Yönelik Durum Değerlendirme Çalışması. Tıp Eğitimi Dünyası. 2006;23(23):12-8.
22. Cansu K. Bir Tıp Fakültesi İntörnlerrinin Mesleki Temel Bazı Bilgi Ve Becerileri Hakkındaki Öz Değerlendirmeleri. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2018;27(3):176-89.
23. Yeniçeri N, Mevsim V, Özçakar N, Özcan S, Güldal D, Başak O. Tıp Eğitimi Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek Meslek Yaşamları İle İlgili Yaşadıkları Anksiyete İle Sürekli Anksiyetelerinin Karşılaştırılması. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2007;21(1):19-24.

24. Yalçınoğlu N, İlker K, Şahin I, Aydın T, Zengin Ş, Karabey S. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Tıp Eğitimi İle İlgili Görüşleri. Journal Of Istanbul Faculty Of Medicine.75(3):41-5.
25. Atılğan B, Temizayak F, Çağırın T, Ege O, Gürler G, Turan S, Et Al. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem VI Öğrencilerinin Tıp Fakültesinde Hekimlik Becerileri Eğitimine Yönelik Görüşleri. Tıp Eğitimi Dünyası. 2020;19(57):5-25.
26. Baykan Z, Naçar M, Hakan Poyrazoğlu M. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyelerinin Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Hakkındaki Düşünceleri. Konuralp Medical Journal. 2018;10(2):230-4.
27. Bayrakdar U, Batık M, Barut Y. Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Öğretmen Özyeterlik Düzeyleri Ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2016;17(2):133-49.
28. Oğuz A, Topkaya N. Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmen Özyeterlik İnançları İle Öğretmenliğe İlişkin Tutumları. Akademik Bakış. 2008;14(1):23-36.
29. Özgenel M, Deniz A. Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutum İle Akademik Güdülenme Ve Akademik Öz Yeterlik Arasındaki İlişki: Öğretmen Adayları Üzerine Bir İnceleme. Üniversite Araştırmaları Dergisi. 2020;3(3):131-46.
30. Ekici G, Çıbık AS, Fettahlıoğlu P. Biyoloji Öz-Yeterlik İnancı ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlik İnancının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumu Yordama Gücü. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2014;34(1):23-41.
31. Karakuş İ. Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Kesit Akademi Dergisi. 2017(9):361-77.
32. Ülper H, Bağcı H. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Dönük Öz Yeterlik Algıları. Electronic Turkish Studies. 2012;7(2).
33. Azar A. Ortaöğretim Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları. Zonguldak Karaelmas University Journal Of Social Sciences. 2010;6(12).
34. Çakmakkaya Ö. Tıp Eğitiminde Klinik Yeterliliğin Değerlendirilmesi. Journal of Higher Education. 2017; 7(1)39-45.